

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

**Методичні рекомендації
до виконання практичних завдань
для студентів спеціальності
074 "Публічне управління та адміністрування"
другого (магістерського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2017**

УДК 338.242.4.025.2(07.034)

Д 36

Затверджено на засіданні кафедри державного управління, публічного адміністрування та регіональної економіки.

Протокол № 8 від 07.12.2016 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач Г. М. Шумська

Державне регулювання економіки : методичні рекомендації
Д 36 до виконання практичних завдань для студентів спеціальності
074 "Публічне управління та адміністрування" другого (магістерського)
рівня : [Електронне видання] / уклад. Г. М. Шумська. – Харків :
ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. – 41 с.

Наведено плани практичних занять за всіма темами, що розглядаються в межах навчальної дисципліни. Запропоновано практичні та творчі завдання для розв'язання на практичних заняттях з метою закріплення студентами отриманих теоретичних знань і набуття професійних компетентностей у сфері державного регулювання економіки. Подано рекомендації та літературу для підготовки до участі в практичних заняттях.

Рекомендовано для студентів спеціальності 074 "Публічне управління та адміністрування" другого (магістерського) рівня.

УДК 338.242.4.025.2(07.034)

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2017

Вступ

В умовах сучасного глобалізаційно-інформаційного світу особливого значення набуває державне регулювання економіки, яке покликане забезпечувати рівновагу і сталий розвиток країни в цілому. Означений безперечний факт актуалізує вивчення комплексу проблем, що мають безпосередній вплив на процес регулювання економіки та економічну політику. Конкретні напрями, форми та масштаби державного регулювання економіки визначаються характером і гостротою економічних, соціальних, екологічних та інших проблем у будь-якій країні певного періоду.

Державне регулювання економіки є сферою діяльності, що заслуговує на уважне вивчення внаслідок важливості її для загальної освіти студента, а також як однієї із навчальних дисциплін підготовки магістра публічного управління та адміністрування.

Навчальна дисципліна "Державне регулювання економіки" посідає важливе місце у навчальному процесі, оскільки надає методологічні, методичні знання, допомагає сформулювати практичне вміння щодо аналізу, оцінювання і розроблення заходів щодо реалізації економічної політики в Україні.

Метою навчальної дисципліни є з'ясування специфіки основних механізмів державного регулювання господарських процесів, ознайомлення з основними формами і методами їх реалізації в сучасних умовах України, визначення актуальних проблем реалізації економічної політики в Україні та засобів їх розв'язання.

Предметом навчальної дисципліни є засвоєння фундаментальних і прикладних засад державного управління господарськими процесами та механізмів реалізації фінансово-економічної політики держави в умовах суспільних трансформацій.

Вивчення теоретичних положень з цієї навчальної дисципліни потребує закріплення цих знань, що відбувається під час практичних занять.

Практичне заняття – форма навчального заняття, спрямована на формування професійних компетентностей студентів у процесі виконання ними певних видів економічної роботи, а саме – розрахунків економічних показників, обґрунтування висновків щодо напрямів покращення державного регулювання економіки. Проведення таких занять ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах для виявлення

ступеня оволодіння необхідними теоретичними положеннями, наборі завдань різного рівня складності для розв'язування їх на занятті.

У процесі проведення практичного заняття студенти самостійно або у малих групах (за умови попереднього пояснення викладача) вирішують запропоновані завдання різного рівня складності, практичні ситуації чи ділові ігри. Наприкінці заняття з метою виявлення ступеня засвоєння матеріалу викладачем проводиться перевірка роботи, яку виконували студенти, та підведення підсумків з виставленням відповідної оцінки залежно від результатів виконаної роботи.

Змістовий модуль 1

Державне регулювання господарських процесів та економічної політики

Тема 1. Методологічні основи державного регулювання господарських процесів та економічної політики

Мета вивчення теми: засвоєння теоретичних знань і формування професійних компетентностей щодо використання методів та інструментів державного регулювання економіки країни та її регіонів.

У результаті засвоєння теми у студентів повинні бути *сформовані професійні компетентності* щодо використання механізму дієвого державного регулювання господарських процесів у країні та її регіонах.

План практичного заняття (обговорення дискусійних питань)

Питання 1. Основні теорії державного регулювання економіки (ДРЕ) та економічної політики (ЕП).

- 1.1. Теорія меркантилізму.
- 1.2. Економічний лібералізм.
- 1.3. Неокласична теорія.
- 1.4. Неолібералізм.
- 1.5. Кейнсіанська теорія.
- 1.6. Інституціональна теорія.
- 1.7. Теорія суспільного вибору.

Методичні рекомендації до розкриття питання 1

Пропонується підготувати доповідь одному студенту на один із підпунктів питання 1 за таким планом:

- 1) прізвища, роки життя, праці основних представників та стисла характеристика тієї чи іншої теорії ДРЕ та ЕП;
- 2) внесок представників тієї чи іншої теорії ДРЕ та ЕП у розвиток сучасної теорії ДРЕ та ЕП.

Питання 2. Досвід здійснення ДРЕ та ЕП в Україні та зарубіжних країнах.

- 2.1. Особливості здійснення ДРЕ та ЕП в Україні.
- 2.2. Особливості здійснення ДРЕ та ЕП у Великобританії.
- 2.3. Особливості здійснення ДРЕ та ЕП у Франції.
- 2.4. Особливості здійснення ДРЕ та ЕП у Швеції.
- 2.5. Особливості здійснення ДРЕ та ЕП у Польщі.
- 2.6. Особливості здійснення ДРЕ та ЕП у Грузії.
- 2.7. Особливості здійснення ДРЕ та ЕП у США.
- 2.8. Особливості здійснення ДРЕ та ЕП в Японії.
- 2.9. Особливості здійснення ДРЕ та ЕП у Китаї.

Методичні рекомендації до розкриття питання 2

Пропонується підготувати доповідь одному студенту на один із підпунктів питання 2 за таким планом:

- 1) визначити основні напрями реалізації ДРЕ та ЕП на прикладі окремої країни та навести конкретні приклади інструментів, за допомогою яких здійснюється процес ДРЕ окремої країни;
- 2) виявити переваги та недоліки (або сильні та слабкі сторони) процесу ДРЕ та ЕП окремої країни, а також обґрунтувати можливість чи неможливість використання досвіду окремої країни у сфері ДРЕ та ЕП України.

Питання 3. Зв'язок навчальної дисципліни "ДРЕ та ЕП" з іншими навчальними дисциплінами.

Методичні рекомендації до розкриття питання 3

Пропонується підготувати доповідь одному студенту на один із підпунктів питання 3 за таким планом:

- 1) визначити сутність кожної з дисциплін;
- 2) продемонструвати на прикладах зв'язок навчальної дисципліни "ДРЕ та ЕП" з іншими навчальними дисциплінами (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Зв'язок дисципліни "ДРЕ та ЕП" з іншими дисциплінами

Назва дисципліни	Інформація, яку надає дисципліна "ДРЕ та ЕП" іншим дисциплінам	Інформація, яку надають дисципліні "ДРЕ та ЕП" інші дисципліни
...	...	...
...	...	...

Тема 2. Державна економічна політика та механізми її реалізації

Мета вивчення теми: засвоєння теоретичних знань та формування професійних компетентностей щодо обґрунтування способів реалізації різних видів державної економічної політики (ДЕП) у країні та її регіонах.

У результаті засвоєння теми у студентів повинні бути *сформовані професійні компетентності* щодо прийняття управлінських рішень для модернізації ДРЕ та ЕП, використовуючи європейські підходи і вітчизняний досвід.

План практичного заняття (обговорення дискусійних питань)

Питання 1. Сутність, мета та основні завдання ДЕП.

Методичні рекомендації до розкриття питання 1

Пропонується підготувати доповідь одному студенту за таким планом:

- 1) навести підходи вчених щодо трактування поняття "ДЕП", використовуючи знання про основні теорії ДРЕ та ЕП;

2) визначити стратегічні й тактичні цілі, а також основні завдання реалізації сучасної ДЕП України на основі відповідної нормативно-правової бази;

3) ґрунтуючись на теоретичних знаннях про ДЕП та практиці реалізації сучасної ДЕП України, всіма студентами (або студентами, що об'єдналися у декілька малих груп) здійснюється побудова "дерева цілей" (рис. 2.1).

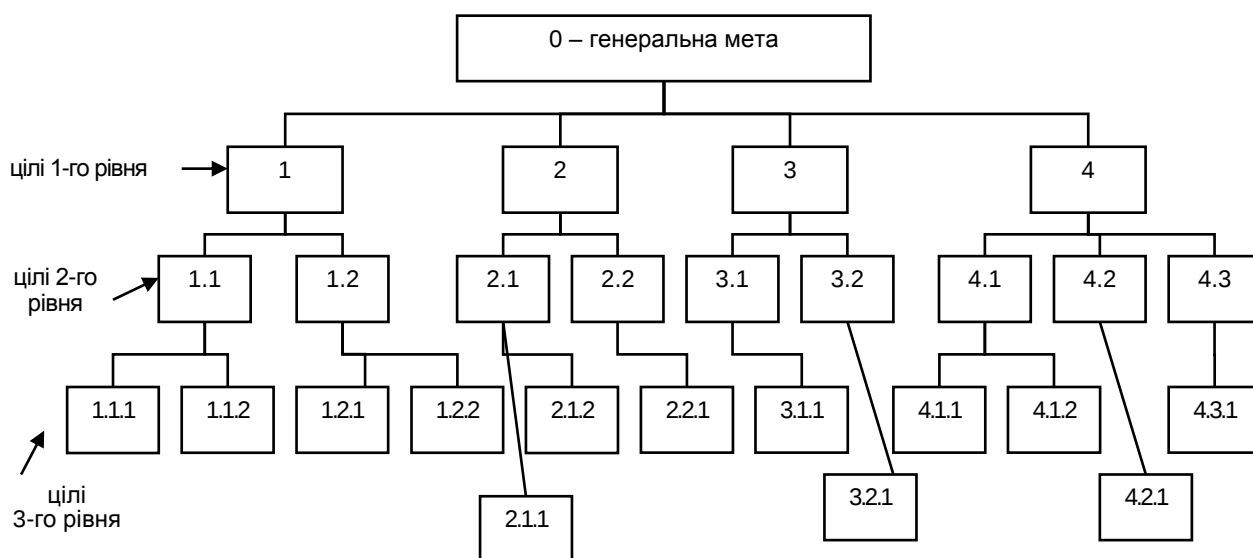

Рис. 2.1. Приклад форми "дерева цілей"

"Дерево цілей" – це графічне зображення зв'язку між цілями та засобами їх досягнення, побудоване за принципом дедуктивної логіки і з застосуванням евристичних процедур. "Дерево цілей" дозволяє уявити повну картину взаємозв'язків майбутніх подій аж до одержання переліку конкретних завдань і отримати інформацію про їх відносну важливість. Воно забезпечує роботу з доведення цілей до безпосередніх виконавців шляхом побудови відповідності між організаційною структурою управління і структурою цілей.

Під час побудови "дерева цілей" слід використовувати такі їх властивості, як підпорядкованість, розкладеність і співвідносна важливість. Підпорядкованість цілей обумовлюється наявністю ієрархії за часом і важливістю (значущістю). Розкладеність полягає в тому, що кожна мета цього рівня ділиться на підцілі більш низького рівня. Наприклад, цілі ДЕП у цілому розгортаються в цілі окремих регіонів, цілі регіонів – у цілі окремих міст, селищ тощо. Співвідносна важливість цілей полягає в тому, що цілі одного і того ж рівня мають різне значення для досягнення цілі більш

високого рівня. Це дозволяє ранжувати цілі за ступенем важливості, кількісно визначати їх співвідносну важливість через коефіцієнт значущості.

Побудова "дерева цілей" починається з формування головної мети. Кожну ціль більш високого рівня можна представити як самостійну систему, що включає в себе цілі більш низького рівня (підцілі) як її елементи. При цьому необхідно встановити повний склад підцілей. Мета другого рівня може бути розчленована на цілі третього і наступних рівнів. Ознакою завершення побудови "дерева цілей" є формулювання таких цілей, які далі не розчленовуються і дають кінцеві результати, визначені генеральною метою.

Питання 2. Принципи реалізації ДЕП та їх застосування на практиці.

Методичні рекомендації до розкриття питання 2

Пропонується розкриття питання одному студентові за таким планом:

- 1) визначити сутність кожного принципу реалізації ДЕП;
- 2) порівняти принципи реалізації ДЕП між собою та проаналізувати їх застосування на практиці;
- 3) проаналізувати можливі наслідки від того, що який-небудь принцип буде/не буде застосований у процесі реалізації ДЕП. Навести конкретні приклади;
- 4) навести виконавців (органи публічної влади), на яких покладено здійснення ДЕП в Україні відповідно до наявних принципів реалізації ДЕП.

Питання 3. Протиріччя у процесі реалізації ДЕП в Україні.

Методичні рекомендації до розкриття питання 3

Пропонується провести обговорення щодо виявлених протиріч у процесі реалізації ДЕП в Україні. Для цього необхідно всім студентам (або студентам, що об'єдналися у декілька малих груп) заповнити порожні блоки прикладами можливих протиріч у процесі реалізації ДЕП на рис. 2.2.

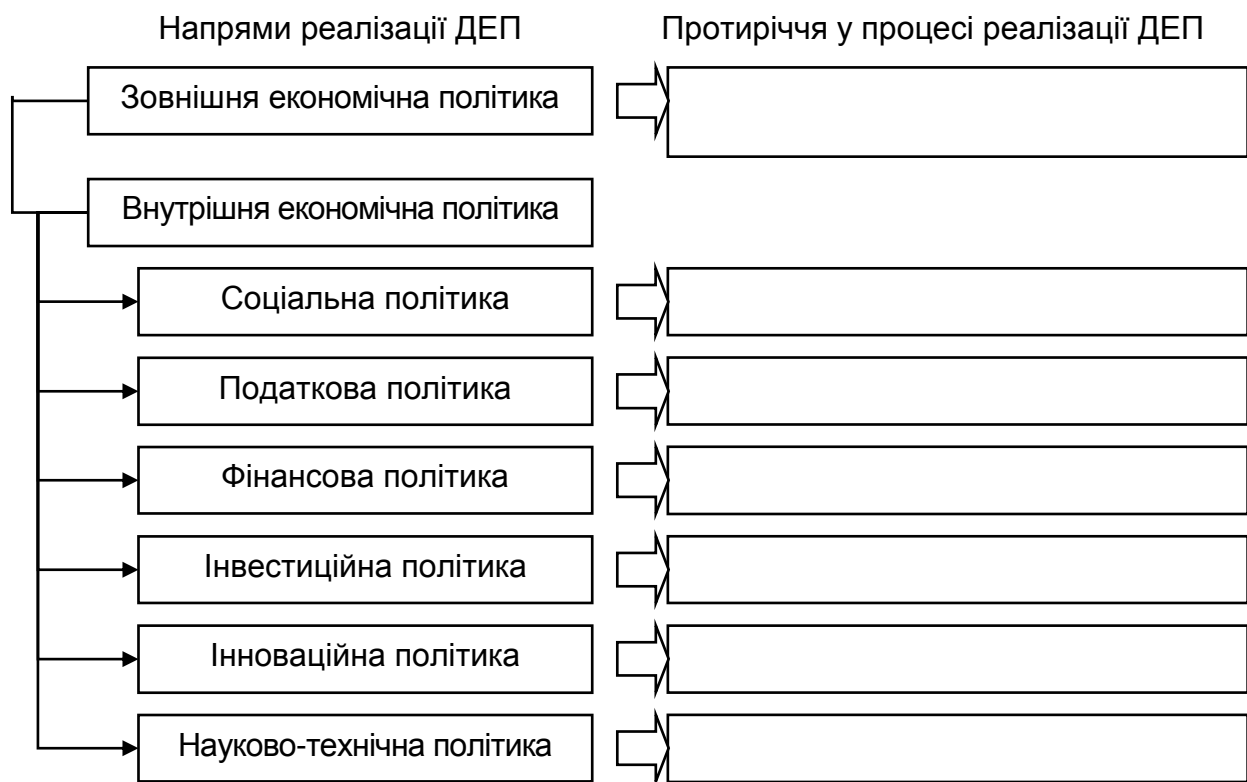

Рис. 2.2. Протиріччя у процесі реалізації ДЕП

Питання 4. Форми, методи та інструменти реалізації ДЕП на макро-, мезо- та мікрорівнях.

Методичні рекомендації до розкриття питання 4

Пропонується розкриття питання одному студенту за таким планом:

- 1) представити інформацію про основні форми реалізації ДЕП в Україні та інших країнах світу на макро-, мезо- та мікрорівнях;
- 2) надати класифікацію, стислу характеристику основних методів реалізації ДЕП та навести приклади використання цих методів у практиці ДРЕ;
- 3) порівняти методи та інструменти реалізації ДЕП між собою та проаналізувати їх застосування на макро-, мезо- та мікрорівнях.

Практичне завдання 2.1

Використовуючи подані у табл. 2.1 основні параметри грошово-кредитної політики, визначте:

величину номінального й реального ВВП у 2009 – 2015 роках;

рівень монетизації економіки за аналізований період, його темпи зростання і темпи приросту;
 темпи зростання і темпи приросту швидкості обігу грошей у країні.
 Зробіть висновки.

Таблиця 2.1

Основні параметри грошово-кредитної політики

Дата	Грошова маса, млрд грн (ГМ)	Швидкість обігу грошей, кількість обігів за рік (V)	Індекс цін (I _ц)
На 01.01.2010 р.	487,3	1,87	1,123
На 01.01.2011 р.	598,4	1,81	1,091
На 01.01.2012 р.	664,4	1,98	1,046
На 01.01.2013 р.	771,1	1,83	1,002
На 01.01.2014 р.	890,2	1,63	1,005
На 01.01.2015 р.	955,4	1,64	1,249
На 01.01.2016 р.	988,9	2,0	1,433

Методичні рекомендації до виконання завдання 2.1

Монетизація економіки – макроекономічний показник, що характеризує ступінь забезпеченості економіки грошима, необхідними для здійснення платежів і розрахунків, та відображає забезпеченість процесів виробництва та споживання відповідною грошовою масою. *Монетизація економіки* – це інтегральний показник, який відображає довіру суспільства до національної валюти, до політики монетарної влади, а також рівень кредитної активності.

Рівень монетизації ($P_{м.е.}$) є одним із показників, які характеризують економічний розвиток країни, і може бути індикатором ефективності роботи наявного механізму грошової трансмісії.

Рівень монетизації економіки розраховується у відсотках як відношення грошової маси (грошового агрегату M_2 – готівка, грошові кошти на рахунках підприємств і внески населення в банках) до номінального ВВП. Цей показник обернено пропорційний до швидкості обігу грошей (V): у разі збільшення рівня монетизації економіки швидкість обігу грошей зменшується і, навпаки.

Динаміка показника рівня монетизації економіки залежить від ступеня довіри суб'єктів економіки до національної грошової одиниці: чим вищим є рівень монетизації, тим більшим, за інших рівних умов, є попит на реальні

гроші. У загальному підсумку, рівень монетизації економіки визначається рівнем розвитку економіки. Теоретично оптимальне його значення повинно перевищувати 50 %. Рівень монетизації економіки вважається достатнім тоді, коли його значення складає 70 % (або хоча б 60 %).

Швидкість обігу грошей (V) розраховується як відношення величини номінального ВВП до величини грошової маси (ГМ). *Швидкість обігу грошей* характеризує частоту, з якою кожна одиниця наявних в обігу грошей (гривня, долар тощо) використовується в середньому для реалізації товарів і послуг за певний період (рік, квартал, місяць).

Виходячи з відомого рівняння обміну І. Фішера [12], величину швидкості обігу грошей також можна визначити за формулою:

$$V = \frac{P \times Q}{M} \times 100, \quad (2.1)$$

де V – швидкість обігу грошей;

P – середній рівень цін на товари та послуги;

Q – фізичний обсяг товарів та послуг, що реалізовані в цьому періоді;

M – середня маса грошей, що перебуває в обігу за цей період.

З наведеної раніше формули (2.1) виходить, що величина швидкості обігу грошей прямо пропорційно пов'язана з номінальним ВВП ($P \times Q$) й обернено пропорційно – з обсягом маси грошей, що є в обігу.

Темпи зростання (ТЗ) і темпи приросту (ТП) показників визначаються за такими формулами:

$$ТЗ = \frac{\Pi_i}{\Pi_{i-1}} \times 100, \quad (2.2)$$

$$ТП = \frac{\Pi_i - \Pi_{i-1}}{\Pi_{i-1}} \times 100, \quad (2.3)$$

де Π_i , Π_{i-1} – величини показників, які аналізуються, відповідно, за цей і попередній роки.

Творче завдання 2.1

Розв'язати кросворд, вписавши слова по горизонталі та вертикалі (рис. 2.3). Завдання для розв'язання кросворду подані в табл. 2.2.

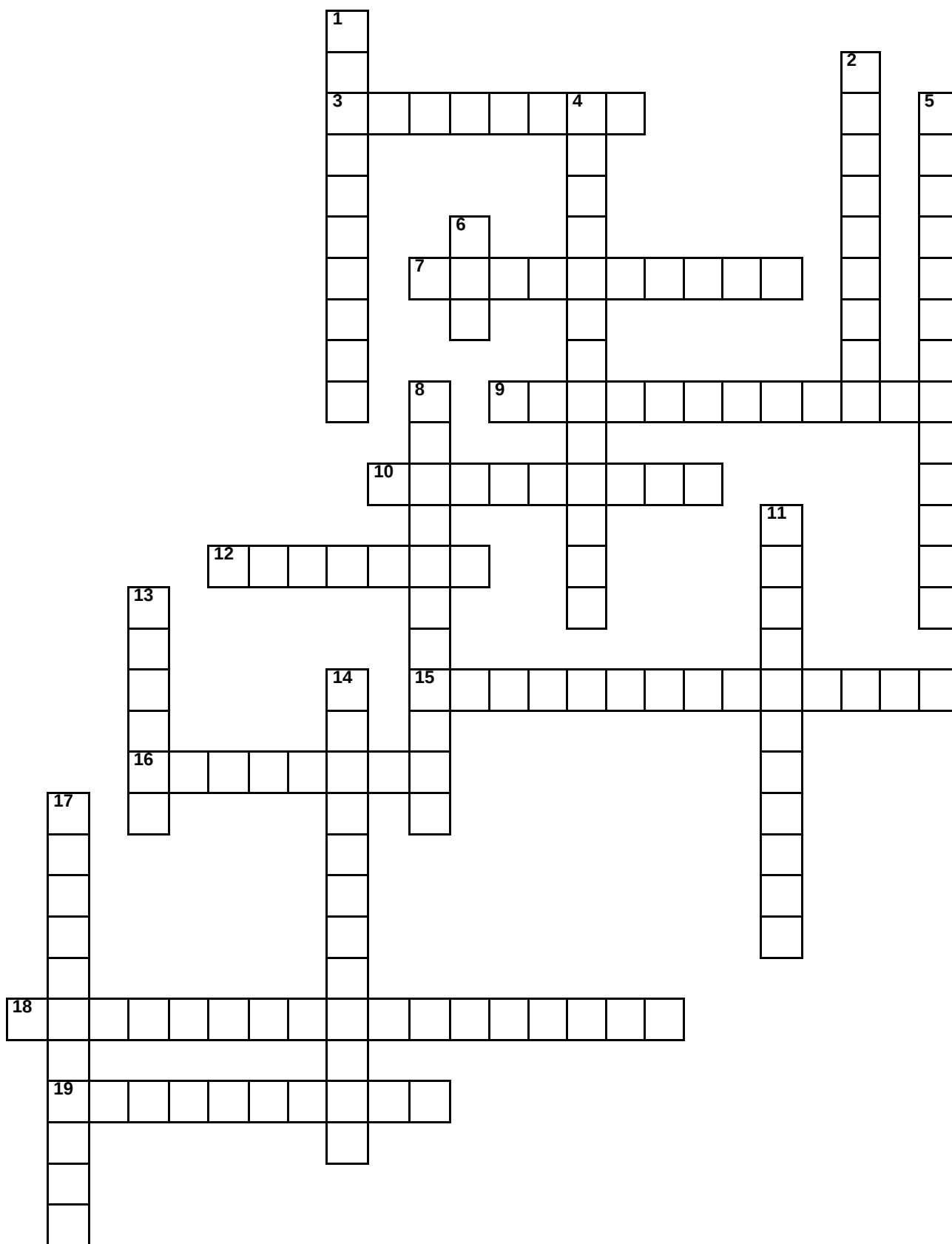

Рис. 2.3. Кросворд за темою 2

Завдання для розв'язання кросворду за темою 2

№ зав-дання	Зміст завдання
1	2
По вертикалі	
1	Вид ДЕП, який означає, що економіка держави стає усе більш відкритою для вільного руху товарів і капіталів
2	Вид державного боргу, який відображає заборгованість держави іншим країнам, міжнародним економічним організаціям та іншим особам
4	Принцип ДЕП, що передбачає коригування очікувань системи щодо зовнішніх і внутрішніх факторів у зв'язку з їх невизначеністю й можливістю непередбачених змін, які потребують виправлень і уточнень стратегій і програм розвитку
5	Вид ДЕП, яка необхідна, якщо буде потреба виживання країни, та за якої держава змушена підсилювати пряме втручання у виробництво й зовнішньо-економічні зв'язки
6	Певні заходи, які здійснюються державними інститутами для вирішення суспільних економічних проблем
8	Макроекономічний показник, що характеризує ступінь забезпеченості економіки грошима, необхідними для здійснення платежів і розрахунків
11	Рівень, на якому реалізується ДЕП у глобальних масштабах країни (групи країн)
13	Принцип ДЕП, що тісно пов'язаний із принципом єдності, і означає, що процес розроблення й реалізації управлінських рішень повинен залучати всі структурні елементи системи, яких він безпосередньо стосується
14	ДЕП, що спрямована на формування раціональної багаторівневої економічної системи шляхом трансформування відносин власності, здійснення роздержавлення економіки, приватизації й націоналізації виробничих фондів
17	Рівень реалізації ДЕП для вирішення локальних проблем
По горизонталі	
3	Політика держави, що спрямована на оптимізацію й раціоналізацію формування доходів і використання державних фінансових ресурсів, підвищення ефективності державних інвестицій у країну, узгодження загальнодержавних і місцевих інтересів у сфері міжбюджетних відносин
7	Рівень, на якому реалізується ДЕП в окремих сферах і напрямках
9	Політика держави, що спрямована на створення суб'єктам господарювання необхідних умов для залучення й концентрації засобів на потреби розширеного відтворення основних засобів виробництва, переважно в галузях, розвиток яких визначені як пріоритети структурно-галузевої політики
10	Принцип ДЕП, зміст якого полягає у забезпеченні процесу формування економічної політики здатності змінювати свою спрямованість у зв'язку із цілями розвитку соціально-економічної системи, впливом зовнішніх і внутрішніх факторів

1	2
12	Принцип ДЕП, який передбачає, що формування економічної політики держави повинне мати системний характер
15	Політика держави, що спрямована на створення оптимального конкурентного середовища діяльності суб'єктів господарювання, забезпечення їх взаємодії на умовах недопущення проявів дискримінації одних суб'єктів іншими
16	Принцип ДЕП, що передбачає конкретизацію й деталізацію управлінських рішень тією мірою, якою дозволяють прогнози можливих змін зовнішніх і внутрішніх факторів економічного розвитку
18	Діяльність цих компаній безпосередньо впливає на платіжний баланс, виробництво, торгівлю, зайнятість, розвиток конкурентного середовища економіки країни, де вони функціонують
19	Вид державного боргу країни, який відображає заборгованість держави власникам державних цінних паперів та інших кредиторів

Методичні рекомендації до виконання творчого завдання 2.1

Для розв'язання кросворду необхідно детально вивчити літературні джерела у списку літератури за цією темою (основної [2; 4] та додаткової [8; 10; 14; 15]), а також інформаційні ресурси [26; 27; 29 – 33; 38]. Крім того, необхідно вивчити основні положення нормативно-правової бази щодо реалізації ДЕП в Україні.

Тема 3. Система макроекономічних показників та їх застосування в практиці регулювання економіки

Мета вивчення теми: засвоєння теоретичних знань та формування професійних компетентностей щодо оцінювання впливу застосування різних інструментів і методів ДРЕ на основні макроекономічні параметри країни.

У результаті засвоєння теми у студентів повинні бути *сформовані професійні компетентності* щодо розрахунку основних макроекономічних показників у країні та застосовування їх економічної сутності для ефективного ДРЕ країни.

Практичне завдання 3.1

Розрахувати обсяг валового внутрішнього продукту (ВВП) на стадії утворення первинних доходів і кінцевого використання, а також обсяг

чистого внутрішнього продукту (ЧВП). Вихідні дані для розрахунків подано в табл. 3.1. Зробити висновки.

Таблиця 3.1

Вихідні дані для розрахунків, млрд грн

Показники	Значення показника
Амортизаційні відрахування	18
Валові приватні внутрішні інвестиції	82,5
Заробітна плата найманих працівників	327
Відрахування на соціальні заходи	124,5
Податки на виробництво та імпорту	30
Чистий експорт товарів і послуг	16,5
Державні витрати	135
Валовий прибуток, змішаний дохід	67,5
Субсидії на виробництво та імпорту	3
Кінцеві споживчі витрати домогосподарств на товари та послуги	330

Методичні рекомендації до виконання завдання 3.1

ВВП на стадії утворення первинних доходів (методу за доходами) розраховується як сума всіх видів факторних доходів (оплата праці найманих працівників; податки на виробництво та імпорту за винятком субсидій, пов'язаних з виробництвом; валовий прибуток, змішаний дохід).

Оплата праці найманих працівників становить винагороду в грошовій та натуральній формі (оцінену в грошовому вираженні), яку власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за роботу, виконану у звітному періоді резидентним підприємством, незалежно від того, є ці працівники резидентами чи нерезидентами. Оплата праці обчислюється на підставі нарахованих сум і містить фактичні та умовні внески на соціальне страхування.

Податки на виробництво та імпорту містять податки на продукти та інші податки, пов'язані з виробництвом, а субсидії на виробництво та імпорту – субсидії на продукти та інші субсидії, пов'язані з виробництвом.

Валовий (чистий) прибуток – показник, що характеризує перевищення доходів над витратами, які підприємства мають у результаті виробництва. Чистий прибуток визначається шляхом виключення з валового прибутку споживання основного капіталу.

ВВП на стадії кінцевого використання (методу за витратами) розраховується як сума видатків усіх економічних агентів, які використовують ВВП: домогосподарств, фірм, держави й іноземців, які експортують товари з цієї країни.

Кінцеве споживання товарів і послуг складається з витрат домашніх господарств на власне кінцеве споживання, витрат державних закладів для задоволення індивідуальних та колективних потреб суспільства, а також витрат на індивідуальне кінцеве споживання некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства.

Валове нагромадження розраховується як сума валового нагромадження основного капіталу, зміни запасів матеріальних обігових коштів та придбання за виключенням вибуття цінностей.

ВВП на стадії кінцевого використання (методу за витратами) розраховується за такою формулою:

$$\text{ВВП} = V_{\text{кінц. спож.}} + I_{\text{прив. внутр}} + D + E_{\text{ч}}, \quad (3.1)$$

де $V_{\text{кінц. спож}}$ – кінцеві споживчі витрати домогосподарств на товари й послуги (за винятком видатків на придбання житла), грн;

$I_{\text{прив. внутр}}$ – чисті приватні внутрішні інвестиції, які розраховуються як різниця між валовими приватними внутрішніми інвестиціями (на будівництво будинків і споруджень, придбання устаткування, машин, нових технологій, створення товарно-матеріальних запасів тощо) й амортизацією (споживання основного капіталу), і характеризують чистий приріст обсягу нагромадженого капіталу, грн;

D – державні видатки (на утримання армії, апарату управління, виплату заробітної плати тощо). Усі державні трансфертні платежі вилучаються з розрахунків, оскільки вони є формою перерозподілу, грн;

$E_{\text{ч}}$ – чистий експорт товарів і послуг за кордон (розраховується як різниця між експортом та імпортом товарів і послуг).

ЧВП розраховується як різниця між ВВП і амортизацією.

Практичне завдання 3.2

Оцінити структуру і динаміку ВВП у фактичних цінах, використовуючи дані, що наведено в табл. 3.2 [36]. Зробити висновки.

ВВП в Україні за категоріями кінцевого використання, млн грн

Показники	Базовий рік	Звітний рік
Валовий внутрішній продукт	розрахувати	розрахувати
Кінцеві споживчі витрати:	1 269 601	1 350 220
домашніх господарств	986 540	1 057 781
некомерційних організацій	10 245	10 765
сектору загального державного управління:	272 816	281 674
індивідуальні споживчі витрати	182 286	189 078
колективні споживчі витрати	90 530	92 596
Валове нагромадження основного капіталу	265 349	264 336
Зміна запасів матеріальних обігових коштів	-8 737	-36 105
Придбання за виключенням вибуття цінностей	723	243
Експорт товарів і послуг	717 347	681 899
Імпорт товарів і послуг	-835 394	-805 662

Методичні рекомендації до виконання завдання 3.2

ВВП на стадії використання (витратний метод) розраховується як сума кінцевого споживання товарів та послуг, валового нагромадження, сальдо експорту-імпорту товарів та послуг. У свою чергу, *валове нагромадження містить*: валове нагромадження основного капіталу; зміну запасів матеріальних обігових коштів; чисте придбання цінностей (придбання за виключенням вибуття цінностей).

Структура ВВП характеризується питомою вагою кожної складової. *Питома вага* ($ПВ_a$) – частка показника a_i (кожна категорія кінцевого використання) у показнику A_i (величина ВВП).

Питому вагу слід розраховувати за такою формулою:

$$ПВ_a = \frac{a_i}{A_i} \times 100. \quad (3.2)$$

Практичне завдання 3.3

На підставі даних, наведених в табл. 3.3 [36], розрахувати реальний ВВП України у зазначені роки, темпи зростання й приросту реального й номінального ВВП, а також визначити темпи інфляції.

Номінальний ВВП та індекс цін в Україні 2010 – 2015 рр.

Показники	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік
Номінальний ВВП, млрд грн	1 082,6	1 316,6	1 408,8	1 454,9	1 566,7	1 979,5
Індекс цін	1,091	1,046	1,002	1,005	1,249	1,433

Методичні рекомендації до виконання завдання 3.2

Реальний ВВП розраховується за допомогою коректування номінального ВВП на індекс цін (відношення номінального ВВП та індексу цін).

Темпи зростання (ТЗ) і *темпи приросту (ТП)* визначаються за формулами (2.2) і (2.3).

Для розрахунків *темпу інфляції* використовується формула:

$$T_i = \frac{I_{ц1} - I_{ц0}}{I_{ц0}} \times 100, \quad (3.3)$$

де $I_{ц1}$, $I_{ц0}$ – відповідно індекси цін у поточному і попередньому роках.

Творче завдання 3.1

Заповніть порожні блоки, що наведені на схемі (рис. 3.1), основними стадіями процесу відтворення, згідно з якими розраховується обсяг ВВП (відповідно до системи національних рахунків), а також короткою інформацією про особливості кожної із стадій процесу відтворення.

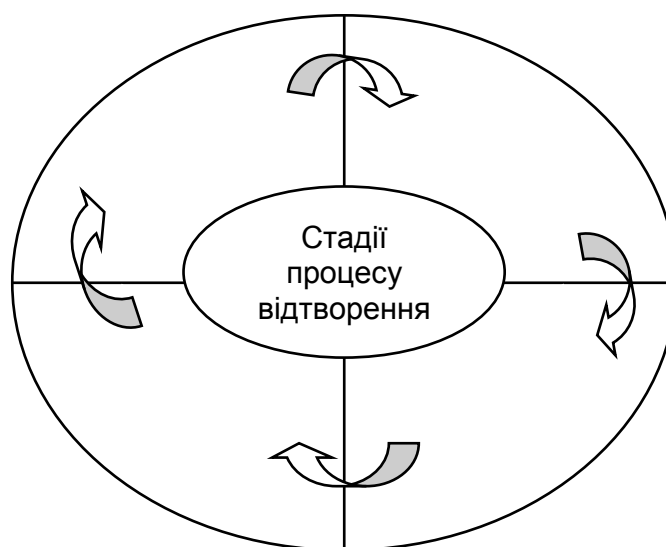

Рис. 3.1. Стадії процесу відтворення, згідно з якими розраховується обсяг ВВП

Методичні рекомендації до виконання творчого завдання 3.1

Для заповнення порожніх блоків, що наведені на рис. 3.1, необхідно детально вивчити літературні джерела у списку літератури за цією темою (основної [2; 4] та додаткової [10; 14]), а також інформаційні ресурси [36 – 38]. Крім того, необхідно вивчити основні методологічні пояснення системи національних рахунків України.

Змістовий модуль 2

Напрями реалізації та показники оцінки державної економічної політики

Тема 4. Фактори, критерії та показники економічного зростання

Мета вивчення теми: засвоєння теоретичних знань та формування професійних компетентностей щодо розрахунку основних показників, які характеризують економічне зростання (спад) у країні, а також їх застосування для ефективного ДРЕ країни.

У результаті засвоєння теми у студентів повинні бути *сформовані такі професійні компетентності* щодо обґрунтування критеріїв для оцінювання наслідків прийнятих управлінських рішень під час вибору стратегії економічного зростання економіки на макро- та мезорівнях.

План практичного заняття (обговорення дискусійних питань)

Питання 1. Типи і критерії економічного зростання в Україні та інших країнах світу.

Методичні рекомендації до розкриття питання 1

Пропонується розкриття питання одному студентові за таким планом:

1) визначити сутність кожного типу економічного зростання в Україні, а також надати інформацію щодо основних типів економічного зростання в інших країнах світу;

2) надати інформацію щодо основних критеріїв економічного зростання, а також навести конкретні приклади цих критеріїв в Україні та в інших країнах світу.

Питання 2. Фактори економічного зростання та специфіка їх дії в Україні.

Методичні рекомендації до розкриття питання 2

Пропонується розкриття питання одному студентіві за таким планом:

- 1) дати характеристику основних груп факторів економічного зростання;
- 2) навести приклад дії кожного з факторів економічного зростання на розвиток України;
- 3) оцінити вплив (прямий чи непрямий) факторів економічного зростання на розвиток України;
- 4) проаналізувати можливі наслідки впливу (прямого чи непрямого) факторів економічного зростання на розвиток України.

Практичне завдання 4.1

За даними табл. 4.1 проаналізувати абсолютне та відносне зростання (спад) величини номінального ВВП у динаміці, а також величини ВВП на душу населення країни.

Побудувати графік, що відображає тенденції зміни величини ВВП на душу населення в Україні за роками. Зробити обґрунтовані висновки.

Таблиця 4.1

Динаміка номінального ВВП та середньорічної чисельності населення України [36]

Роки	Номінальний ВВП (у фактичних цінах), млн грн	Середньорічна чисельність населення, тис. осіб
2006	544 153	46 646,0
2007	720 731	46 372,7
2008	948 056	46 143,7
2009	913 345	45 962,9
2010	1 082 569	45 778,5
2011	1 316 600	45 633,6
2012	1 408 889	45 553,0
2013	1 454 900	45 489,6
2014	1 566 728	43 001,0
2015	1 979 458	42 844,9

Методичні рекомендації до виконання завдання 4.1

Стан розвитку країни можна оцінити за допомогою показника "ВВП у розрахунку на душу населення", тобто ВВП у розрахунку на 1 особу:

$$\text{ВВП}_{\text{1особу}} = \frac{\text{ВВП}_n}{\text{Ч}_{\text{сер.}}}, \quad (4.1)$$

де ВВП_n – номінальний ВВП, грн;

$\text{Ч}_{\text{сер.}}$ – середньорічна чисельність населення, осіб.

Абсолютне зростання (спад) величини показника у цьому році (звітному) порівняно з показником попереднього року визначається на основі розрахунку показника "абсолютне відхилення". Цей показник може мати *позитивне значення* (спостерігається зростання показника у цьому році порівняно з попереднім роком) або *від'ємне значення* (спостерігається спад показника у цьому році порівняно з попереднім роком). Розрахунок абсолютного відхилення показника у цьому році порівняно з попереднім здійснюється за такою формулою:

$$\text{AB} = \Pi_i - \Pi_{i-1}, \quad (4.2)$$

де Π_i , Π_{i-1} – величини показників, які аналізуються, відповідно, за цей і попередній роки.

Відносне зростання (спад) величини показника у цьому році (звітному) порівняно з показником попереднього року визначається на основі розрахунку показників "темпи зростання" і "темпи приросту", які визначаються за формулами (2.2) і (2.3).

Розрахунок основних показників рекомендується проводити в табл. 4.2.

Таблиця 4.2

Розрахункові дані

Роки	Номінальний ВВП			ВВП на душу населення		
	AB, млн грн	ТЗ, %	ТП, %	AB, грн/особу	ТЗ, %	ТП, %
1	2	3	4	5	6	7
2006						
2007						
2008						
2009						

1	2	3	4	5	6	7
2010						
2011						
2012						
2013						
2014						
2015						

Практичне завдання 4.2

На основі даних, поданих у табл. 4.3 [36], визначте темпи зростання і темпи приросту величини державного та гарантованого державою боргу України (загального боргу України), а також окремо зовнішнього і внутрішнього боргу за аналізований період. Здійсніть аналіз розрахованих показників. Зробіть висновки.

Таблиця 4.3

Вихідні дані для розрахунків, млн грн

Період	Загальний борг	Зовнішній борг	Внутрішній борг
На 01.01.2013 р.	515 510,5	308 999,8	206 510,7
На 01.02.2013 р.	527 451,8	309 852,8	217 599,0
На 01.03.2013 р.	531 925,9	304 804,1	227 121,8
На 01.04.2013 р.	538 852,2	302 955,6	235 896,6
На 01.05.2013 р.	553 392,7	313 029,8	240 362,9
На 01.06.2013 р.	548 154,1	301 178,5	246 975,6
На 01.07.2013 р.	545 095,7	293 695,2	251 400,5
На 01.08.2013 р.	553 265,1	294 776,9	258 488,2
На 01.09.2013 р.	546 336,1	288 244,7	258 091,4
На 01.10.2013 р.	552 000,5	290 471,5	261 529,0
На 01.11.2013 р.	550 215,2	289 616,1	260 599,1
На 01.12.2013 р.	549 463,4	280 223,4	269 240,0
На 01.01.2014 р.	584 114,1	300 025,4	284 088,7
На 01.01.2015 р.	1 100 832,7	611 965,8	488 866,9
На 01.01.2016 р.	1 571 769,26	1 042 308,69	529 460,57

Методичні рекомендації до виконання завдання 4.2

Темпи зростання (ТЗ) і темпи приросту (ТП) визначаються за формулами (2.2) і (2.3).

Розрахунок основних показників рекомендується проводити в табл. 4.4.

Розрахункові дані

Період	Загальний борг		Зовнішній борг		Внутрішній борг	
	ТЗ, %	ТП, %	ТЗ, %	ТП, %	ТЗ, %	ТП, %
На 01.01.2013 р.						
На 01.02.2013 р.						
На 01.03.2013 р.						
На 01.04.2013 р.						
На 01.05.2013 р.						
На 01.06.2013 р.						
На 01.07.2013 р.						
На 01.08.2013 р.						
На 01.09.2013 р.						
На 01.10.2013 р.						
На 01.11.2013 р.						
На 01.12.2013 р.						
На 01.01.2014 р.						
На 01.01.2015 р.						
На 01.01.2016 р.						

Практичне завдання 4.3

Визначте темпи зростання обсягу ВВП на душу населення у звітному році порівняно з попереднім, якщо у попередньому році ВВП становив 1 408 889 млн грн, ВВП на душу населення – 30 928,56 грн. У звітному році ВВП зріс на 3,27 %, а чисельність населення скоротилася на 0,14 %.

Практичне завдання 4.4

Визначити приріст реального ВВП у розрахунковому році, якщо у базовому році номінальний ВВП становив 1 408 889 млн грн. У розрахунковому році номінальний ВВП зростає на 3,27 %, а ціни за рік – на 0,5 %.

Практичне завдання 4.5

Відомо, що середньомісячна заробітна плата одного працівника в Україні у 2015 році склала 4 265 грн. Темпи зростання середньомісячної заробітної плати одного працівника в Україні у 2015 році порівняно з 2014 роком склали 117,9 %, а темпи зростання цього показника у 2013 році порівняно із 2012 роком – 114,9 %.

Розрахуйте розмір середньомісячної заробітної плати одного працівника в Україні у 2012 і 2013 роках. Побудуйте графік, що висвітлює зміни середньомісячної заробітної плати одного працівника в Україні у 2012 – 2015 роках.

Тема 5. Державне регулювання підприємництва та регуляторна політика в Україні

Мета вивчення теми: засвоєння теоретичних знань та формування професійних компетентностей щодо вибору доцільних інструментів державного регулювання підприємництва та регуляторного впливу на господарські процеси на різних рівнях державного управління.

У результаті засвоєння теми у студентів повинні бути *сформовані професійні компетентності* щодо розроблення рекомендацій органам державної влади відносно застосування тих чи інших варіантів регулювання підприємництва в країні.

План практичного заняття (обговорення дискусійних питань)

Питання 1. Основні механізми регулювання підприємницької діяльності в Україні.

Методичні рекомендації до розкриття питання 1

Пропонується розкриття питання одному студентові за таким планом:

- 1) визначити сутність механізму регулювання підприємницької діяльності в Україні;
- 2) розглянути основні складові механізму регулювання підприємницької діяльності в Україні та надати їх детальну характеристику;
- 3) розглянути основні складові механізму регулювання підприємницької діяльності в інших країнах світу (Польщі, Франції, Німеччині, США, Японії, Китаї та ін.);
- 4) навести конкретні приклади регулювання підприємництва в Україні та в інших країнах світу;
- 5) запропонувати певні елементи регулювання підприємництва з інших країн світу, які доцільно буде запровадити в Україні.

Питання 2. Механізм стимулювання інноваційної активності підприємств у різних країнах світу.

Методичні рекомендації до розкриття питання 2

Пропонується розкриття питання одному студентіві за таким планом:

1) визначити сутність механізму стимулювання інноваційної активності підприємств в Україні, а також надати інформацію щодо основних складових цього механізму;

2) надати інформацію щодо зарубіжного досвіду стимулювання інноваційної активності підприємств, а також навести конкретні приклади стимулювання інноваційної активності підприємств в Україні та в інших країнах світу.

Питання 3. Визначення державного впливу на розвиток інноваційного підприємництва в Україні.

Методичні рекомендації до розкриття питання 3

Пропонується розкриття питання одному студентіві за таким планом:

1) визначити сутність і нормативно-правові основи процесу регулювання інноваційного підприємництва в Україні;

2) надати інформацію щодо зарубіжного досвіду регулювання інноваційного підприємництва, а також навести конкретні приклади регулювання інноваційного підприємництва в Україні та в інших країнах світу, зокрема із застосуванням статистичного матеріалу.

Питання 4. Необхідність та основні напрями запровадження регуляторної політики в сучасних умовах розвитку України.

Методичні рекомендації до розкриття питання 4

Пропонується розкриття питання одному студентіві за таким планом:

1) визначити сутність поняття "регуляторна політика", а також обґрунтувати позитивні та негативні сторони запровадження регуляторної політики в сучасних умовах розвитку України на основі аналізу відповідної нормативно-правової бази;

- 2) надати інформацію щодо основних напрямів запровадження регуляторної політики в Україні, а також зарубіжного досвіду цього процесу;
- 3) навести конкретні приклади ефективного й неефективного здійснення регуляторної політики в Україні.

Тема 6. Механізми структурної та інноваційно-інвестиційної політики

Мета вивчення теми: засвоєння теоретичних знань та формування професійних компетентностей щодо оцінювання впливу застосування різних інструментів і методів реалізації структурної та інноваційно-інвестиційної політики на основні макроекономічні параметри країни.

У результаті засвоєння теми у студентів повинні бути *сформовані професійні компетентності* щодо розрахунків основних показників, що характеризують ефективність реалізації структурної та інноваційно-інвестиційної політики в країні.

План практичного заняття (обговорення дискусійних питань)

Питання 1. Специфіка державного регулювання інноваційно-інвестиційних процесів в Україні.

Методичні рекомендації до розкриття питання 1

Пропонується розкриття питання одному студентові за таким планом:

- 1) визначити сутність поняття "структурна політика" й "інноваційно-інвестиційна політика", а також виявити специфіку державного регулювання інноваційно-інвестиційних процесів в Україні на основі аналізу відповідної нормативно-правової бази;
- 2) проаналізувати наслідки реалізації структурної політики в Україні та в інших країнах світу;
- 3) навести конкретні приклади ефективного та неефективного здійснення структурної й інноваційно-інвестиційної політики в Україні.

Питання 2. Регіональні інвестиційні програми та показники економічної ефективності інвестицій в Україні.

Методичні рекомендації до розкриття питання 2

Пропонується розкриття питання одному студентові за таким планом:

- 1) надати інформацію щодо наявних і потенційних регіональних інвестиційних програм, дати їм характеристики;
- 2) на прикладі обраної регіональної інвестиційної програми здійснити аналіз щодо її ефективності для соціально-економічного розвитку території;
- 3) здійснити аналіз (виявити позитивні та негативні сторони) доцільності залучення національних й іноземних інвестицій у різні сфери національної господарської системи.

Практичне завдання 6.1

Здійснити прогнозування регіональної структури інвестицій в основний капітал в Україні. Вихідні дані у базовому році подано в табл. 6.1, а у прогностичному році – в табл. 6.2.

Таблиця 6.1

Вихідні дані для розрахунків (базовий рік)

Показники	Значення показників
1. Валовий внутрішній продукт ($ВВП_{t-1}$), млн грн	1 454 900
2. Інвестиції в основний капітал ($КВ_{t-1}$), млн грн	247 891,6
3. Частка інвестицій в основний капітал у ВВП (K_{t-1}), %	

Обсяги інвестицій в основний капітал за регіонами України у базовому році подано в табл. 6.3 (стовпчик 2). Експертна оцінка регіональної структури інвестицій в основний капітал у прогностичному році наведена в табл. 6.3 (стовпчик 4).

Таблиця 6.2

Вихідні дані для розрахунків у прогностичному році (на основі експертних оцінок)

Показники	Значення показників
1. Зростання ВВП у прогностичному році порівняно із базовим роком, %	5,5
2. Величина ВВП у прогностичному році ($ВВП_t$), млн грн	
3. Коефіцієнт зростання частки інвестицій в основний капітал у ВВП прогностичного року	1,065
4. Частка інвестицій в основний капітал у ВВП прогностичного року (K_t)	
5. Інвестиції в основний капітал у прогностичному році ($КВ_t$), млн грн	

Прогнозування регіональної структури інвестицій в основний капітал

Україна та її області	Обсяг інвестицій в основний капітал за областями у базовому році, млн грн	Регіональна структура інвестицій у базовому році, % ($K_{p(t-1)i}$)	Експертна оцінка зміни регіональної структури інвестицій у прогностному році, %	Прогноз обсягу інвестицій за областями у прогностному році, млн грн ($KB_{p(t)i}$)
Україна	247 891,6		100,00	
Вінницька	5 757,5		2,05	
Волинська	3 104,6		1,50	
Дніпропетровська	20 456,3		9,50	
Донецька	26 939,6		13,00	
Житомирська	2 755,3		2,00	
Закарпатська	2 331,4		2,00	
Запорізька	6 271,3		7,00	
Івано-Франківська	4 531,7		2,00	
Київська	19 462,7		4,00	
Кіровоградська	3 039,5		1,50	
Луганська	11 110,9		5,00	
Львівська	8 803,2		5,00	
Миколаївська	4 603,8		2,00	
Одеська	10 415,4		4,00	
Полтавська	8 398,8		6,00	
Рівненська	2 673,3		2,25	
Сумська	2 496,0		2,25	
Тернопільська	2 830,6		2,00	
Харківська	8 435,0		7,00	
Херсонська	1 934,2		1,00	
Хмельницька	3 144,0		2,00	
Черкаська	3 041,0		1,50	
Чернівецька	2 127,2		1,00	
Чернігівська	2 586,8		1,45	
м. Київ	64 072,4		10,00	

Методичні рекомендації до виконання завдання 6.1

Прогнозування регіональної структури інвестицій в основний капітал здійснюється за такими етапами:

1) розрахувати частку інвестицій в основний капітал у ВВП (K_{t-1}) у базовому році (визначити питому вагу інвестицій в основний капітал в обсязі ВВП України за формулою (3.2). Отриманий результат занести у рядок 3 табл. 6.1;

2) розрахувати обсяг ВВП у прогностному періоді ($ВВП_t$) (обсяг ВВП корегується на відсоток зростання). Отриманий результат занести у рядок 2 табл. 6.2;

3) визначити частку інвестицій в основний капітал (K_t) у ВВП у прогностному році за такою формулою:

$$K_t = \frac{K_{t-1}}{100} \times 1065, \quad (6.1)$$

де 1,065 – коефіцієнт зростання частки інвестицій в основний капітал у ВВП прогностного року.

Отриманий результат занести у рядок 4 табл. 6.2;

4) розрахувати обсяг інвестицій в основний капітал у прогностному періоді в цілому по Україні (KB_t) за такою формулою:

$$KB_t = ВВП_t \times K_t. \quad (6.2)$$

Отриманий результат занести у рядок 5 табл. 6.2

На основі даних, поданих у табл. 6.1 і табл. 6.2, заповнити табл. 6.3;

5) визначити регіональну структуру інвестицій в основний капітал у базовому році ($K_{p(t-1)i}$) (визначити питому вагу інвестицій в основний капітал кожного регіону в загальному обсязі інвестицій в основний капітал України) за такою формулою:

$$K_{p(t-1)i} = \frac{KB_{p(t-1)i}}{KB_{t-1}} \times 100, \quad (6.3)$$

де $KB_{p(t-1)i}$ – інвестиції в основний капітал у базовому році в i -му регіоні.

Отримані дані занести у стовпчик 3 табл. 6.3;

6) здійснити прогноз обсягу інвестицій в основний капітал за регіонами України ($KB_{p(t)i}$) за такою формулою:

$$KB_{p(t)i} = KB_t \times \frac{K_{p(t)i}}{100}. \quad (6.4)$$

Отримані дані занести у стовпчик 5 табл. 6.3.

На основі отриманих результатів зробити обґрунтовані висновки, а також побудувати графік, що висвітлює тенденції зміни обсягу інвестицій в основний капітал за регіонами України.

Практичне завдання 6.2

Визначити, в якій країні структурний ефект позитивно впливає на її економічний розвиток.

Вихідні дані для розрахунків індексу структурних змін наведено в табл. 6.4.

Зробити обґрунтовані висновки.

Таблиця 6.4

Вихідні дані для розрахунків

Вид економічної діяльності	Виробництво товарів і послуг, млн грн			
	Країна А		Країна Б	
	базовий рік	звітний рік	базовий рік	звітний рік
1	3 285	3 830	2 715	2 455
2	2 350	2 520	3 630	3 270
3	1 470	1 625	3 285	3 810

Методичні рекомендації до виконання завдання 6.1

Для визначення структурного ефекту в країні необхідно розрахувати *індекс структурних змін*, який обчислюється за такою формулою:

$$I_c = \frac{(|a_1| + |a_2| + \dots + |a_n|)}{n}, \quad (6.5)$$

де a_i – абсолютна величина зміни питомої ваги i -го елементу структури економіки;

n – кількість структурних елементів.

Чим вище значення індексу структурних змін, тим більшим є структурний ефект і тим більш позитивний його вплив на економічний розвиток країни (регіону).

Тема 7. Аналіз економічної політики за провідними напрямками її реалізації в сучасних умовах України

Мета вивчення теми: засвоєння теоретичних знань та формування професійних компетентностей щодо обґрунтування способів реалізації різних видів ДЕП у країні та її регіонах.

У результаті засвоєння теми у студентів повинні бути *сформовані професійні компетентності* щодо вибору з альтернативних варіантів раціональних управлінських рішень у процесі реалізації того чи іншого виду ДЕП у країні та її регіонах.

Практичне завдання 7.1

Здійсніть аналіз бюджетної політики України на основі оцінювання боргової безпеки країни за аналізований період, використовуючи вихідні дані, що наведено в табл. 7.1.

Таблиця 7.1

Вихідні дані для розрахунків, млрд грн [38]

Складові державного боргу та обсяги з обслуговування державного боргу	Період	
	базовий	звітний
1	2	3
<i>Загальна сума державного та гарантованого державою боргу</i>	розрахувати	розрахувати
Державний борг	розрахувати	розрахувати
<i>Внутрішній борг</i>	розрахувати	розрахувати
заборгованість перед юридичними особами	158,29	187,26
заборгованість перед банківськими установами	3,17	3,04
<i>Зовнішній борг</i>	розрахувати	розрахувати
заборгованість за позиками, наданими міжнародними фінансовими організаціями	84,34	80,1
заборгованість за позиками, наданими закордонними органами управління	10,72	9,01
заборгованість за позиками, наданими іноземними комерційними банками	15,98	0,00
заборгованість, не віднесена до інших категорій	84,76	119,72
Гарантований державою борг	розрахувати	розрахувати
<i>Внутрішній борг</i>	розрахувати	розрахувати
заборгованість перед юридичними особами	5,81	9,97
заборгованість перед банківськими установами	6,43	6,24
заборгованість, не віднесена до інших категорій	—	—
<i>Зовнішній борг</i>	розрахувати	розрахувати
заборгованість за позиками, наданими міжнародними фінансовими організаціями	61,53	40,55
заборгованість за позиками, наданими закордонними органами управління	1,52	1,98
заборгованість за позиками, наданими іноземними комерційними банками	12,63	25,78

Закінчення табл. 7.1

1	2	3
заборгованість, не віднесена до інших категорій	27,92	31,77
Обсяг сукупних платежів з обслуговування державного боргу	19,61	29,58
обсяг сукупних платежів з обслуговування зовнішнього боргу	(32,38 %) 6,35	(37,25 %) 11,02
обсяг сукупних платежів з обслуговування внутрішнього боргу	(67,62 %) 13,26	(62,75 %) 18,56

Відомо, що номінальний ВВП у базовому році становив 1 316,6 млрд грн, а у звітному році – 1 408,9 млрд грн. Рівень зовнішньої заборгованості на одну особу в базовому році складав 537 дол. США, а у звітному році – 575,5 дол. США. Річний обсяг експорту товарів та послуг України у базовому році складав 656,86 млрд грн, а у звітному році – 658,69 млрд грн. Величина доходів Державного бюджету України у базовому році склала 303,87 млрд грн, а у звітному році – 373,96 млрд грн.

Побудуйте діаграму, що висвітлює тенденції зміни та співвідношення показників "загальний обсяг державного боргу до ВВП", "обсяг зовнішнього боргу до ВВП" та "обсяг внутрішнього боргу до ВВП".

Зробіть обґрунтовані висновки.

Методичні рекомендації до виконання завдання 7.1

Боргова безпека держави – це рівень внутрішньої і зовнішньої заборгованості держави з урахуванням вартості її обслуговування та ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень й оптимального співвідношення між ними, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує втратою суверенітету та руйнуванням вітчизняної фінансової системи.

Показники боргової безпеки є найбільш об'єктивним інструментом визначення впливу державного боргу на фінансово-економічне становище держави. Виділяють абсолютні та відносні показники боргової безпеки. Основним *абсолютним показником* боргової безпеки є обсяг державного та гарантованого боргу. Серед *відносних показників* виділяють показники структури державного боргу, а також індикатори стану боргової безпеки, які відображені в табл. 7.2.

Показник "відношення загального обсягу державного боргу (внутрішнього, зовнішнього) до ВВП" дає змогу зіставити величину державного

боргу країни і ВВП. Динаміка прискореного зростання державного боргу, порівняно зі зростанням ВВП, свідчить про збільшення державного попиту на внутрішні та зовнішні ресурси швидшими темпами, ніж відбувається економічний розвиток країни. Цей показник відображає потенціальні можливості національної економіки розрахуватися з кредиторами.

Таблиця 7.2

Індикатори та порогові значення індикаторів стану боргової безпеки України [37]

№ п/п	Індикатор, одиниця вимірювання	Порогове значення
1	Відношення загального обсягу державного боргу до ВВП, %	не більше 60
2	Відношення обсягу зовнішнього боргу до ВВП, %	не більше 25
3	Відношення обсягу внутрішнього боргу до ВВП, %	не більше 30
4	Рівень зовнішньої заборгованості на одну особу, дол. США	не більше 200
5	Відношення державного зовнішнього боргу до річного експорту товарів і послуг, %	не більше 70
6	Відношення сукупних платежів з обслуговування зовнішнього боргу до річного експорту товарів і послуг, %	не більше 12
7	Відношення сукупних платежів з обслуговування державного боргу до експорту товарів і послуг, %	не більше 18
8	Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування зовнішнього боргу до доходу державного бюджету, %	не більше 20
9	Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування внутрішнього боргу до доходів державного бюджету, %	не більше 25

Відношення загального обсягу зовнішнього боргу до ВВП показує загальний рівень боргової складової національної економіки.

Рівень зовнішньої заборгованості на одну особу показує боргове навантаження на економіку країни.

Відношення державного зовнішнього боргу до річного експорту товарів і послуг демонструє довгострокову спроможність держави акумулювати валютні надходження для покриття зовнішніх боргових зобов'язань без додаткового пресингу на сальдо платіжного балансу.

Відношення сукупних платежів з обслуговування зовнішнього боргу до річного експорту товарів і послуг дає можливість оцінити ліквідну позицію економіки країни. Цей показник дає оцінку платоспроможності країни на найближчу перспективу. Показник вважається критичним, коли його рівень досягає 20 – 25 %.

Відношення сукупних платежів з обслуговування загального обсягу державного боргу до експорту товарів і послуг (коефіцієнт обслуговування боргу) показує, яка частина валютних надходжень країни повертається за кордон.

Для вимірювання навантаження на бюджет використовуються і показники відношення платежів з обслуговування державного боргу в цілому, і за зовнішнім (внутрішнім) зокрема, до суми бюджетних доходів. Для показника відношення платежів за зовнішнім державним боргом до суми доходів державного бюджету критичним вважається рівень 25 – 30 %.

Обслуговування державного боргу – операції щодо здійснення плати за користування кредитом (позикою), сплати комісій, штрафів та інших платежів, пов'язаних з управлінням державним боргом.

Погашення державного боргу – операції з повернення позичальником кредитів (позик) відповідно до умов кредитних договорів та/або випуску боргових цінних паперів.

Практичне завдання 7.2

Провести аналіз реалізації бюджетної політики в Україні на основі розрахунку рівня дефіциту (профіциту) бюджету у відсотках до ВВП за аналізований період. Відомо, що обсяг ВВП у базовому році склав 1 408 800 млн грн, а у звітному році – 1 454 900 млн грн.

Вихідні дані для розрахунку рівня дефіциту (профіциту) бюджету у відсотках до ВВП за аналізований період подано в табл. 7.3.

Таблиця 7.3

Вихідні дані для розрахунків, млн грн [38]

Показники	Базовий рік	Звітний рік
Доходи Державного бюджету України	346 054	339 180,3
Видатки Державного бюджету України	395 681,5	403 403,2
Профіцит (дефіцит) Державного бюджету України	розрахувати	розрахувати

Здійснити аналіз результатів та зробити висновки.

Методичні рекомендації до виконання завдання 7.2

Профіцит (дефіцит) бюджету розраховується як різниця між величиною доходів бюджету і величиною видатків бюджету. *Профіцит бюджету*

спостерігається, якщо різниця між величиною доходів бюджету і величиною видатків бюджету позитивна. *Дефіцит бюджету* спостерігається, якщо різниця між величиною доходів бюджету і величиною видатків бюджету від'ємна.

Рівень дефіциту (профіциту) бюджету у відсотках до ВВП ($P_{\text{б до ВВП}}$) визначається за формулою:

$$P_{\text{б до ВВП}} = \frac{П_{\text{б}} (Д_{\text{б}})}{ВВП} \times 100, \quad (7.1)$$

де $П_{\text{б}} (Д_{\text{б}})$ – відповідно профіцит чи дефіцит бюджету, грн;

ВВП – величина номінального ВВП, грн.

Позитивною тенденцією для країни й одним із критеріїв ефективної бюджетної політики є значна частка профіциту в обсязі ВВП країни.

Практичне завдання 7.3

Оцініть стан сучасної соціальної політики на основі визначення втрат ВВП від недовикористання виробничих можливостей країни через циклічне безробіття. Відомо, що рівень безробіття в Україні на кінець року, який розрахований за методологією Міжнародної організації праці (МОП), склав 7,2 %, рівень природного безробіття склав 6 %, а номінальний ВВП становив 1 454 900 млн грн.

Методичні рекомендації до виконання завдання 7.3

Математична залежність втрат ВВП від циклічного безробіття була виведена Артуром Оукеном (закон Оукена) і формулюється таким чином: якщо фактичний рівень безробіття перевищує природний на 1 %, то втрати ВВП становлять 2,5 %. Згідно з законом Артура Оукена:

$$\frac{(Y - Y^*)}{Y^*} = -\beta \times (U - U^*), \quad (7.2)$$

де Y – фактичний ВВП, грн;

Y^* – потенційний ВВП, грн;

U – фактичний рівень безробіття, %;

U^* – природний рівень безробіття, %;

β – емпіричний коефіцієнт чутливості ВВП до зміни циклічного безробіття (коефіцієнт Артура Оукена), який дорівнює 2,5.

Рекомендована література

Основна

1. Бліщук К. М. Економічний аналіз державної політики: основні поняття, підходи до застосування : навч. посіб. / К. М. Бліщук, Є. Г. Матвіїшин. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2007. – 268 с.
2. Бодров В. Г. Державне регулювання економіки та економічна політика : навч. посіб. / В. Г. Бодров, О. М. Сафронова, Н. І. Балдич. – Київ : Академвидав, 2010. – 520 с.
3. Бодров В. Г. Трансформація економічних систем: концепції, моделі, механізми регулювання та управління : навч. посіб. / В. Г. Бодров. – Київ : Вид-во УАДУ, 2002. – 102 с.
4. Гриньова В. М. Державне регулювання економіки : підручник / В. М. Гриньова, М. М. Новікова. – Київ : Знання, 2008. – 398 с.
5. Калетнік Г. М. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / Г. М. Калетнік, А. Г. Мазур, О. Г. Кубай. – Київ : Ліра-М, 2011. – 428 с.
6. Михасюк І. Р. Державне регулювання економіки : підручник / І. Р. Михасюк. – Київ : Ліра-М, 2011. – 216 с.

Додаткова

7. Бодров В. Г. Державне регулювання інноваційної модернізації промислового комплексу України : наукове видання / В. Г. Бодров, М. В. Гаман, В. О. Гусєв. – Київ : НАДУ, 2010. – 73 с.
8. Бюджетна політика у контексті соціально-економічного розвитку України : у 6 т. Т. 5. Реформування міжбюджетних відносин і зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування / редкол. М. Я. Азаров, Ф. О. Ярошенко, В. Г. Бодров (кер. авт. кол.) та ін. – Київ : НДФІ, 2004. – 400 с.
9. Бюджетний кодекс України (зі змінами, внесеними згідно із законами) від 16.04.2009 р. № 1275-VI // Відомості Верховної Ради. – 2009. – № 38. – С. 534.
10. Господарський кодекс України від 09.01.2007 р. № 549-V // Відомості Верховної Ради. – 2007. – № 12. – С. 106.

11. Економічна теорія: макро- та мікроекономіка : підручник / за ред. З. Ватаманюка, С. Панчишина. – Київ : ВД "Альтернативи", 2005. – 606 с.
12. Економічні дослідження (методологія, інструментарій, організація, апробація) : навч. посіб. / В. М. Геєць, А. А. Мазаракі, О. П. Корольчук та ін. ; за ред. А. А. Мазаракі. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 279 с.
13. Запатріна І. В. Розвиток системи державного капітального інвестування в Україні / І. В. Запатріна // Фінанси України. – 2009. – № 4. – С. 53–64.
14. Ковтун О. І. Державне регулювання економіки : курс лекцій / О. І. Ковтун. – Київ : Ліра-М, 2012. – 388 с.
15. Ковтун О. І. Державне регулювання економіки : практикум / О. І. Ковтун. – Київ : Ліра-М, 2012. – 340 с.
16. Конституція України. – Київ : Інститут законодавства Верховної Ради України, 1996. – 142 с.
17. Лютий І. О. Теоретико-методологічні засади бюджетної політики держави / І. О. Лютий // Фінанси України. – 2009. – № 12. – С. 13–19.
18. Піхоцький В. Ф. Ефективність бюджетної політики як інструмент соціально-економічного розвитку України / В. Ф. Піхоцький // Фінанси України. – 2010. – № 2. – С. 30–37.
19. Про зайнятість населення : Закон України № 5067-VI від 05.07.2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 24. – С. 1284.
20. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України № 4231-VI від 13.01.2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 1. – С. 154.
21. Про інвестиційну діяльність : Закон України № 3461-VI від 02.06.2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 51. – С. 578.
22. Про інноваційну діяльність : Закон України № 3715-VI від 08.09.2011 р. // Офіційний вісник України. – 2011. – № 77. – С. 14.
23. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України № 4618-VI від 22.03.2012 р. // Голос України. – 2012. – № 70. – С. 12.
24. Щетинін А. І. Політична економія : підручник / А. І. Щетинін. – Київ : ЦУЛ, 2011. – 480 с.

Інформаційні ресурси

25. Балабан О. Р. Державне регулювання інноваційної діяльності [Електронний ресурс] / О. Р. Балабан. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/15_3/244_Balaban_15_3.pdf.
26. Башнянин Г. І. Регулювання економічних систем і його типи [Електронний ресурс] / Г. І. Башнянин, Г. С. Третяк, О. М. Мартин. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/17_2/135_Baszniayn_17_2.pdf.
27. Зайдель М. І. Економічна політика незалежної України: деякі підсумки та перспективи [Електронний ресурс] / М. І. Зайдель. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Grani/2012_1/40.pdf.
28. Кульчицький Б. В. Методологічні проблеми типологізації економічних систем суспільства [Електронний ресурс] / Б. В. Кульчицький. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/lglpdp/2002_27/135_Kulczycki_LG_27.pdf.
29. Кульчицький Б. В. Типологізація економічних систем на основі уточнюючих об'єктивних критеріїв [Електронний ресурс] / Б. В. Кульчицький. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/13_2/198_Kulczycki_13_2.pdf.
30. Лапчук Я. Зміст і цілі грошово-кредитної політики [Електронний ресурс] / Я. Лапчук. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/portal/Lapczuk.pdf>.
31. Лозова О. Роль грошово-кредитної політики в стимулюванні інноваційного розвитку вітчизняної економіки [Електронний ресурс] / О. Лозова. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gev/2011_2.pdf.
32. Малига В. А. Регуляторна політика як напрям вдосконалення правового регулювання господарських відносин [Електронний ресурс] / В. А. Малига. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nashp/2011_1_2/Maluga.pdf.
33. Мордвінов О. Г. Досвід формування механізму регуляторної політики в США та можливості застосування його в Україні [Електронний ресурс] / О. Г. Мордвінов, М. А. Погрібняк. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ptdu/2011_2/files/PD211_28.pdf.
34. Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://www.portal.rada.gov.ua>.

35. Офіційний сайт Державного агентства України з інвестицій та розвитку. – Режим доступу : <http://in.ukrproject.gov.ua/>.
36. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
37. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/>.
38. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/>.
39. Павлішенко І. Б. Державне регулювання підприємництва в Україні: напрямки та пріоритети [Електронний ресурс] / І. Б. Павлішенко. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/17_1/258_Pawliszenko_17_1.pdf.

Зміст

Вступ.....	3
Змістовий модуль 1. Державне регулювання господарських процесів та економічної політики	4
Тема 1. Методологічні основи державного регулювання господарських процесів та економічної політики	4
Тема 2. Державна економічна політика та механізми її реалізації	6
Тема 3. Система макроекономічних показників та їх застосування в практиці регулювання економіки.....	14
Змістовий модуль 2. Напрями реалізації та показники оцінки державної економічної політики.....	19
Тема 4. Фактори, критерії та показники економічного зростання.....	19
Тема 5. Державне регулювання підприємництва та регуляторна політика в Україні	24
Тема 6. Механізми структурної та інноваційно-інвестиційної політики	26
Тема 7. Аналіз економічної політики за провідними напрямками її реалізації в сучасних умовах України	30
Рекомендована література.....	36
Основна	36
Додаткова	36
Інформаційні ресурси	38

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

**Методичні рекомендації
до виконання практичних завдань
для студентів спеціальності
074 "Публічне управління та адміністрування"
другого (магістерського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач **Шумська** Ганна Миколаївна

Відповідальний за видання *Н. Л. Гавкалова*

Редактор *В. Ю. Степаненко*

Коректор *В. О. Бутенко*

План 2017 р. Поз. № 288 ЕВ. Обсяг 41 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру

ДК № 4853 від 20.02.2015 р.